

ПЕДАГОГІЧНА КЕРОВАНІСТЬ ПРОЦЕСОМ ОСОБИСТІСНО-ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ В СИСТЕМІ РЕАЛІЗАЦІЇ ВІТЧИЗНЯНОГО ОСВІТЯНСЬКОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

Дмитро Бірюк

Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького

Анотація:

У статті розглянуто соціально-освітні аспекти педагогічних умов реалізації освітнянського менеджменту в закладах педагогічної фахової освіти в контексті завдань впровадження Концепції «Нова українська школа». Проаналізовано міждисциплінарні підходи до проблеми дотримання суб'єктивної цілісності особистості студента – майбутнього педагога, визначено чинники оптимізації управлінського моделювання процесу результативної фахової соціалізації майбутнього педагога. Виявлено маркери розвиненості структурних елементів освітнянського простору як індивідуально й соціально значущі чинники успішної діяльності суб'єктів навчально-виховного процесу. Обґрунтовано управлінські засади дотримання принципів педагогічного супроводу процесу фахової підготовки педагогів згідно з вимогами сучасного етапу суспільного розвитку з урахуванням особливостей базових організаційних складників і соціально-психологічних закономірностей формування якісного середовища особистісно-професійного розвитку майбутнього вчителя.

Ключові слова:

педагогічні умови; освітній менеджмент; педагогічний процес; фахова підготовка педагога; освітнє середовище; особистісно-професійний розвиток педагога.

Анотация:

Бирюк Дмитрий. Педагогическая управляемость процессом личностно-профессионального развития будущего учителя в системе реализации отечественного образовательного менеджмента.

В статье рассмотрены социально-образовательные аспекты педагогических условий реализации образовательного менеджмента в учреждениях педагогического профессионального образования в контексте задач внедрения Концепции «Новая украинская школа». Проанализированы междисциплинарные подходы к проблеме соблюдения субъективной целостности личности студента – будущего педагога, определены факторы оптимизации управленческого моделирования процесса результативной профессиональной социализации будущего педагога. Выявлены маркеры развитости структурных элементов образовательного пространства как индивидуально и социально значимые факторы успешной деятельности субъектов учебно-воспитательного процесса. Обоснованы управленческие начала соблюдения принципов педагогического сопровождения процесса профессиональной подготовки педагогов в соответствии с требованиями современного этапа общественного развития с учетом особенностей базовых организационных составляющих и социально-психологических закономерностей формирования качественной среды личностно-профессионального развития будущего учителя.

Ключевые слова:

педагогические условия; образовательный менеджмент; педагогический процесс; профессиональная подготовка педагога; образовательная среда; личностно-профессиональное развитие педагога.

Resume:

Biriuk Dmytro. Pedagogical manageability of the process of the future teacher's personality and professional development in the system of home educational management realization.

The article deals with some social and educational aspects of pedagogical conditions of educational management realization in the institutions of pedagogical professional education in the context of the tasks of the New Ukrainian School Conception introduction. Some interdiscipline approaches to the problem of keeping to the subjective integrity of student's personality – a future pedagogue – are analyzed, which requires optimization of management modelling of the specialist's behaviour, favouring the achievement of success; some markers of matureness of the educational space structural elements both as individually and socially significant factors of the successful activity of subjects of the educational process are discovered. Some management bases of the following pedagogical accompaniment principles of the pedagogues' professional training process are proved according to the demands of the modern stage of social development taking into consideration the peculiarities of basic organizational components as well as social and psychological regularities of forming a qualitative environment of the future teacher's personality and professional development.

Key words:

pedagogical conditions; educational management; pedagogue's professional training; educational environment; pedagogue's personality and professional development.

Постановка проблеми. Традиційно завданнями менеджменту освітнянської сфери вважаються: визначення цілей, завдань освітніх інституцій усіх форм власності; конституювання й утворення освітніх інституцій; ухвалення й організація виконання рішень в освітній сфері; підтримка життєдіяльності освітніх інституцій; контроль за функціонуванням і спрямуванням розвитку освітніх інституцій. Чи не на кожному новому етапі суспільного розвитку насамперед актуалізується проблема спрямування цілепокладань освітніх інституцій, зокрема в галузі професійної педагогічної освіти, сама специфіка якої постійно висуває нові вимоги до переосмислення стандартів формування професійної готовності фахівців. Освітнянський менеджмент сьогодні стає однією з головних

ланок побудови професіограми майбутнього педагога й чинником досягнення кінцевого результату навчально-виховного процесу – готовності фахівця, що вимагає розгляду низки особливостей управлінського моделювання професійної поведінки освітнян і визначення оптимальних способів професійної взаємодії як засобу досягнення професійних результатів у сучасних умовах підготовки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Управління освітнім процесом як соціально-педагогічною системою реалізації основних функцій та єднаних процесів в освітньому закладі, відповідно до суспільних потреб і галузевих стандартів, зайшло широке висвітлення в працях таких дослідників, як В. Бондар, Ю. Конаржевський, В. Лазарев, В. Маслов,

А. Орлов, В. Пікельна, М. Поташник, М. Приходько та багатьох інших. Підходи до окресленої проблеми не втрачали своєї актуальності й на попередніх етапах розвитку професійної педагогічної освіти, про що свідчать дослідження, які містять ґрунтовний аналіз і системне відображення особливостей певних історичних етапів вітчизняної педагогічної освіти (О. Адаменко), педагогічно-технологічних особливостей процесу підготовки майбутніх учителів (І. Дичківська) та управлінського супроводу процесу професійної реалізації фахівців як освітніх менеджерів (Л. Даниленко, Т. Рогова).

Сьогодні вітчизняні науковці активно досліджують соціально-суб'єктні чинники педагогічного впливу на формування компетентностей і соціально-професійної готовності майбутніх педагогів у широкому міждисциплінарному спектрі (О. Антоновський, О. Варецька, П. Кендзьор, І. Нечитайло, М. Скрипник та ін.). Акцентуючи увагу на мотиваційних, когнітивних і рефлексивних аспектах розвитку особистості педагога та організаційних чинниках скерування процесу фахової підготовки, науковці торкаються також проблем сучасного етапу розвитку галузі педагогічної освіти, що історично мають як суб'єктивне, так і об'єктивне коріння. Серед них важливою є недостатність уваги до соціально-педагогічної скерованості процесу особистісно-професійного розвитку майбутнього вчителя. Особливої актуальності розв'язання цих проблем набуває у світлі завдань, викладених у Концепції оновленої української школи, реалізація якої передбачає забезпечення переходу до педагогіки партнерства між учнем, учителем і батьками й потребує ґрунтовного осмислення засад формування соціальної орієнтації мислення суб'єкта навчання – професійного педагога в процесі підготовки майбутніх учителів.

Формулювання цілей статті. Метою нашої статті є розгляд суб'єктних аспектів вивчення педагогічних умов ефективного управління освітнім процесом, зокрема умов педагогічної керованості процесом особистісно-професійного розвитку майбутнього вчителя як однієї з важливих результативних реалізацій системи освітянського менеджменту в педагогічній галузі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Освітянська практика показує, що історично педагогічний процес відбувається у вигляді постійних взаємовпливів і єдності основних суб'єктів навчально-виховного процесу, а діалектика розвитку педагогічних засобів впливу суттєво відображає інтенції самого освітнього, і ширше – соціального середовища певного суспільства [12, с. 29]. Тому очевидно, що завдання реалізації освітянського менеджменту

вищих навчальних педагогічних закладів щодо підготовки майбутніх фахівців системно пов'язані з кінцевими галузевими завданнями, а отже, мають виходити з завдань реформування педагогіки загальної середньої освіти, зокрема й комплексної модернізації всіх ланок підготовки фахових педагогів у системі вищої професійної педагогічної освіти.

Зазначені завдання [10] стосуються різних напрямів розвитку галузі професійної педагогіки й дають змогу вважати найголовнішими серед них такі:

- оновлення змісту професійної педагогіки (переорієнтування з традиційного предметного навчання на компетентнісний підхід, що означає, крім знань, уміння застосовувати на практиці педагогічні методи формування цінностей і суб'єктного ставлення до суспільного життя);

- розвиток людських ресурсів (фахівці-освітяни мають стати ключовими провідниками перетворень, що потребує змін у системі підготовки й підвищення кваліфікації вчителів і керівників шкіл);

- оновлення самої системи управління (що передбачає децентралізацію державного управління, академічну, організаційну й кадрову автономію в забезпеченні навчальних процесів, відповідно до галузевих стандартів);

- формування нового освітнього середовища (з урахуванням компетентностей, необхідних для успішної самореалізації особистості майбутнього педагога та ефективних рішень в освітній сфері завдяки регулярному проведенню моніторингових досліджень, збору й аналізу статистичної інформації про стан і результативність навчальних процесів).

На сьогодні є велика кількість педагогічних технологій, що в межах певних підходів мають право на існування, оскільки охоплюють різні сторони навчального процесу [1], однак науковці вважають, що будь-яка педагогічна технологія, попри «інноваційність», повинна відповідати основним методологічним вимогам або педагогічним критеріям технологічності [6], до яких насамперед належать такі:

- концептуальність (кожна педагогічна технологія повинна спиратись на певну наукову концепцію, що містить філософське, психологічне, дидактичне й соціально-педагогічне обґрунтування досягнення освітньої мети);

- системність (педагогічній технології мають бути притаманні всі ознаки системи: логіка процесу, взаємозв'язок усіх його частин, цілісність);

- можливість скерування (цілепокладання, планування, проектування процесу навчання, поетапна діагностика результативності, варіювання засобів і методів для корекції результатів);

– ефективність (сучасні педагогічні технології повинні бути ефективними за результативністю й гарантувати досягнення певного стандарту освіти);

– відтворюваність (можливість екстраполяції, повторення, відтворення певної педагогічної технології в ідентичних процедурах навчання іншими суб'єктами процесу навчання в інших галузевих освітніх закладах) [5].

Аналіз тематичного спрямування теоретичних і прикладних досліджень у педагогічній галузі впродовж останніх років [4] доводить, що актуальність вивчення педагогічних умов ефективного управління освітнім процесом на основі стандартів системи менеджменту якості в освіті зумовлена щонайменше двома викликами. Перший з них полягає в потребі реалізації соціального замовлення суспільства щодо забезпечення педагогічним закладом високої якості педагогічної освіти в умовах, коли конкретні учасники освітнього процесу далеко не завжди усвідомлюють і співвідносять ці вимоги з педагогічними принципами формування «освітньої поведінки» педагога на соціальному рівні, що й фіксується в різних формах суб'єктами управління навчальними процесами. Іншою стороною проблеми досягнення високих результатів у педагогічній освіті є потреба у формуванні відкритої освітянської системи, здатної відчувати виклики й запити замовників і споживачів, продукувати якісні освітні результати, вчасно оцінювати системні протиріччя, що виникають унаслідок невідповідності цілепокладань і умов упровадження перспективних освітніх програм [3, с. 8].

Комплексне застосування інноваційних підходів до створення педагогічних умов реалізації освітнього менеджменту як необхідного чинника формування професійних якостей майбутнього педагога в сучасному вітчизняному педагогічному закладі є необхідним елементом його діяльності на суб'єктному рівні реалізації будь-якого навчально-виховного процесу, оскільки педагогічна теорія і практика розглядає дві ланки взаємодії його основних суб'єктів – педагогічний вплив і реакцію на нього. Зазначені чинники виникнення педагогічних відносин, що становлять зміст будь-якої конкретної педагогічної ситуації, характеризуються насамперед рівнем індивідуального й соціального розвитку суб'єктів навчально-виховного процесу. Саме тому педагогічною умовою досягнення практичної готовності майбутнього вчителя слід уважати суб'єктну цілісність особистості студента – майбутнього педагога, оскільки професійна готовність, крім предметно-фахової підготовки, залежить також і від таких чинників, як:

- усвідомлення й не усвідомлення настанов;

- практика моделювання вірогідної поведінки;
- визначення оптимальних способів взаємодії в процесі навчальної діяльності;
- об'єктивність оцінки своїх можливостей щодо досягнення результату в професії.

Сучасний науково-практичний дискурс взаємовпливів педагогічних умов і освітянського менеджменту в контексті оцінки відповідності / невідповідності результатів освіти потребам індивіда й соціуму розглядає в межах проблемного поля взаємодію суспільства та освіти, а значить, і умови формування середовища становлення педагога – як інституційно структуровані, так і неявні педагогічні впливи суб'єктів соціокультурної взаємодії. Соціологічні інтерпретації суб'єктних аспектів педагогічного процесу як особливої форми соціальної взаємодії дають змогу системно брати до уваги неформальний складник освітньої практики, а неявні педагогічні впливи з боку різних за рівнем культурних середовищ і суб'єктів соціокультурної взаємодії констатувати як особливі соціальні практики (сукупність специфічних комунікацій і взаємодій, способи узгодження й оформлення соціальних смислів і дій), у межах яких формуються фахові практики носія певного знання, його уявлення й орієнтації у соціальному просторі [9, с. 21]. Аналіз результатів емпіричних досліджень дав змогу дослідниці І. Нечитайло твердити, що такою системною властивістю педагогічного впливу (соціальної дії того, хто навчає) є:

– внесення змін у диспозиції та поведінку тих, хто навчається;

– відтворення умов комунікації, що сприяють зближенню суб'єктів взаємодії в навчальних, культурних, моральних та інших практиках [9, с. 25].

Результати міждисциплінарних досліджень свідчать про те, що педагогічні взаємодії, за допомогою яких в освіті транслюються цінності, норми, диспозиції та зразки поведінки, найбільше можуть сприяти:

– посиленню основних функцій педагогічної освіти (соціалізаційної, культуро-трансляційної, соціально-відтворювальної, селективної, регулятивної, соціально-контрольної);

– формуванню й вчасним змінам настанов на смисли, на розуміння соціальної реальності;

– формуванню компетенцій (професійних, загальнокультурних, соціальних тощо);

– трансляції організаційного знання як специфічної функції сучасної педагогіки [9, с. 21].

Оскільки статус майбутнього педагога вимагає розглядати особистість студента педагогічного закладу і як того, хто навчається, і як того, хто готується навчати інших, то зазначена специфіка педагогічної освіти конкретизується:

- через встановлення особливого стилю взаємодії між учасниками процесу;
- через структурування знань, що транслюються;
- через педагогічну скерованість управління організацією складників впливу середовища навчального закладу;
- через педагогічні практики засвоєння особистістю майбутнього вчителя соціальних ролей, очікуваних суспільством.

Аналіз дослідження процесів формування ціннісних професійних орієнтацій майбутніх учителів у вищих навчальних закладах [2] дав змогу виявити, що реальні проблеми невідповідностей і протиріч розвитку галузі педагогічної освіти історично формують як суб'єктивні, так і об'єктивні підстави для завдання розбудови нового освітнього середовища з відповідною до цих завдань інституційною спроможністю знаходження відповідних алгоритмів педагогічного впливу та їх ґрунтового усвідомлення представниками всіх ланок освітнього менеджменту. У цьому контексті до надзвичайно актуальних соціальних площин докладання освітняського менеджменту слід розглядати й потребу формування в студента педагогічного закладу як майбутнього менеджера освіти усталеної орієнтації на загальнолюдські, громадянські, національні, крос-культурні та професійні цінності. Це означає доповнення методологічного принципу культуровідповідності принципами культуродоцільності й педагогічної етики й такту, виходячи з розширення сутнісних соціокультурних характеристик суспільства не менш значущими, ніж етнічні, релігійні, мовні тощо категоріями соціальної стратифікації, зокрема такими, як особливі фізичні потреби, рівень матеріального доходу, вік, стать та інші [7].

Оскільки освітній менеджмент є умовою формування системи професійної діяльності, то важлива роль на суб'єктному рівні належить:

- комплексності підходу до змістовного наповнення й розвитку особистісно-ціннісного складника професійної діяльності;
- методологічній скоординованості й актуалізації розвитку особистісних цінностей фахівця в поєднанні з особистісними здібностями й професійно значущими якостями педагога;
- моніторингу успішності перебігу професійної діяльності й спрямуванню на досягнення позитивних результатів.

Організаційно проблема потребує реалізації щонайменше на кількох рівнозначних рівнях, а саме:

- на рівні послідовної координації розвитку елементів педагогічної скерованості самої системи педагогічної освіти (від державної до внутрішньовузівської),

- на послідовному спрямуванні зусиль усіх ланок системи та її підсистем, спрямованих на максимальне самовиявлення потенціалу особистостей – суб'єктів цього процесу, які розглядають педагогічну професію і як форму особистісної самореалізації, і як своє покликання [8, с. 7].

Отже, викладене вище дає змогу твердити, що спрямування підготовки до педагогічної діяльності й фахового освітняського менеджменту в сучасних умовах значною мірою, як свідчать розглянуті міждисциплінарні напрацювання щодо засобів адаптації суб'єктів освітніх впливів до соціальної структури сучасного суспільства, потребує ґрунтового вивчення специфіки впливу цінностей, інтересів суспільства й соціальних груп на потреби майбутнього педагога, зокрема й впливу педагогічного середовища [11]. Саме тому, на наше переконання, лише комплексне застосування інноваційних підходів до педагогічної керованості як необхідного чинника формування професійних якостей майбутнього педагога в сучасному вітчизняному педагогічному закладі може забезпечити необхідний індивідуальний і соціальний рівень діяльності суб'єктів навчально-виховного процесу.

Висновки. Зважаючи на викладений вище матеріал, можемо констатувати, що сучасні дослідники теоретико-практичних аспектів професійної підготовки педагога загалом погоджуються з думкою щодо принципової педагогічної керованості освітнім простором, як специфічним впливом низки освітняських цілепокладань на середовище навчального закладу, на навчальні програми, на схильність тих, хто навчається, до їх актуалізації й сприйняття, а також на багато інших важливих складників системи освіти, що функціонально організовані завдяки педагогічній праці та є її результатом.

Разом з тим, автори новітніх досліджень поділяють застороги попередників щодо небезпеки формування професійних інтересів студента педагогічної спеціальності у відриві від соціальних компетенцій і розуміння важливості соціально-суб'єктних характеристик середовища формування структури особистості вчителя.

Результати низки досліджень свідчать, що процес професійно-педагогічної підготовки вчителя до професійної діяльності якомога повніше має відповідати логіці суб'єктного розвитку особистості й спиратись на діалогічність взаємин, їх суб'єкт-суб'єктний характер; орієнтованість на єдність теорії і практики; на свободу вибору в процесі практичної підготовки вчителя; на принцип самооцінки й самоконтролю.

Простір становлення педагогів – і трансляторів знань, і вихователів молоді – потребує оволодіння майбутнім учителем управлінською культурою і знаходження перспективних підходів до

впровадження інноваційних форм освітнього менеджменту. Таке завдання цілком корелюється з потребою відповідності педагогічних умов головній меті професійної педагогічної освіти – готовності вчителя до виховання й навчання дітей – і є тією компонентою освітнього менеджменту, що сприяє специфічній орієнтації мислення суб'єкта навчання – професійного педагога.

Зважаючи на те, що ключові тенденції суспільного розвитку чинять суттєві впливи на розвиток педагогічної освіти, успішна реалізація стратегій виховання сучасного педагога потребує, на нашу думку, педагогічної керованості процесом як умовою набуття майбутнім педагогом первинного соціально-практичного досвіду.

Список використаних джерел

1. Адаменко О. В. Розвиток педагогічної науки в Україні в другій половині ХХ століття: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.01. Луганськ, 2006. 613 с.
2. Антоновський О. В. Генеза виховання ціннісних професійних орієнтацій майбутніх учителів у вищих навчальних закладах України (друга половина ХХ – початок ХХІ століття): автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01. Мелітополь, 2012. 20 с.
3. Бірюк Д. О. Категорія «Педагогічні умови» в генезі цілепокладань і реалізації освітнього менеджменту педагогічного навчального закладу. *Педагогічні науки: зб. наук. праць*. Херсон: ХДУ, 2016. № 73. С. 7–12.
4. Варецька О. В. Теоретичні і методичні засади розвитку соціальної компетентності вчителя початкової школи у системі післядипломної педагогічної освіти: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04. Київ, 2015. 630 с.
5. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології. Київ: Академвидав, 2004. 352 с.
6. Даниленко Л. І. Теоретико-методичні засади управління інноваційною діяльністю в загальноосвітніх навчальних закладах: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.01. Київ, 2005. 46 с.
7. Кендзьор П. І. Полікультурне виховання учнів у системі діяльності загальноосвітнього навчального закладу (теорія і методика): автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.07. Київ, 2017. 39 с.
8. Кобильнік Л. М. Психологічні особливості самоактуалізації особистості майбутніх психологів і педагогів: автореф. дис. ... канд. психол. наук: 19.00.07. Київ, 2007. 20 с.
9. Нечитайло І. С. Системно-кодова концепція взаємодії суспільства та освіти: автореф. дис. ... д-ра соціол. наук: 22.00.04. Київ, 2017. 39 с.
10. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року: Розпорядження КМУ № 988-р від 14.12.16 року. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/249613934> (дата звернення: 08.06. 2018).
11. Рогова Т. В. Теоретичні і методичні основи персоналізованого підходу в управлінні педагогічним колективом середньої загальноосвітньої школи: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.01. Харків, 2006. 45 с.
12. Скрипник М. І. Модернізація вітчизняної освіти ХХІ ст.: проблема суб'єктності. *Методист: тематичний випуск*. 2018. № 2(74). С. 28–33.

Рецензент: д.пед.н., професор Москальова Л.Ю.

Відомості про автора:
Бірюк Дмитро Олександрович
 dima4444@ukr.net
 Мелітопольський державний педагогічний
 університет імені Богдана Хмельницького
 вул. Гетьманська, 20, м. Мелітополь,
 Запорізька обл., 72312, Україна

doi: 10.7905/nvmdpu.v0i20.2477

References

1. Adamenko, O.V. (2006). *The pedagogical science development in Ukraine in the second half of the 20th century: thesis*. Luhansk. [in Ukrainian].
2. Antonovskiy, O.V. (2018). *Genesis of upbringing future teachers' important professional orientations in higher educational institutions of Ukraine (the second half of the 20th – the beginning of the 21st century): author's abstract of thesis*. Melitopol. [in Ukrainian].
3. Biriuk, D.O. (2016). *The category of "Pedagogical conditions" in the genesis of aim settings and educational management realization in a pedagogical higher school*. *Pedahohichni nauky*, 73, 7-12. Kherson. [in Ukrainian].
4. Varetska, O.V. (2015). *Theoretical and methodical bases of the primary school teacher's social competency development in the system of postdiploma pedagogical education: thesis*. Kyiv. [in Ukrainian].
5. Dychkivska, I.M. (2004). *Innovational teaching technologies*. Kyiv: Akademyvdav. [in Ukrainian].
6. Danylenko, L.I. (2005). *Theoretical and methodical bases of innovational activity management in institutions of general education: author's abstract of thesis*. Kyiv. [in Ukrainian].
7. Kendzior, P.I. (2017). *Polycultural upbringing of students in the system of the institution of general educational activity: author's abstract of thesis*. Kyiv. [in Ukrainian].
8. Kobylnik, L.M. (2007). *Psychological peculiarities of personality self-realization of future psychologist and pedagogues: author's abstract of thesis*. Kyiv. [in Ukrainian].
9. Nechytailo, I.S. (2017). *The system and code conception of society and education coordination: author's abstract of thesis*. Kyiv. [in Ukrainian].
10. Decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine (2016). *On approving the conception of realizing the state policy in the sphere of reforming the general secondary education "The new Ukrainian School" for the period to 2029*. Kyiv. [in Ukrainian].
11. Rohova, T.V. (2006). *Theoretical and methodical fundamentals of the personalized approach in managing a teaching staff of the secondary general education school*. Kharkiv. [in Ukrainian].
12. Skrypnyk, M.I. (2018). *Modernization of home education in the 21st century. Methodyst: a thematic issue*, 2(74), 28-33. [in Ukrainian].

Information about the author:
Biriuk Dmytro Oleksandrovych
 Dima4444@ukr.net
 Bohdan Khmelnytsky Melitopol
 State Pedagogical University
 20 Hetmans'ka St., Melitopol,
 Zaporizhia region, 72312, Ukraine

doi: 10.7905/nvmdpu.v0i20.2477

*Матеріал надійшов до редакції 12. 06. 2018 р.
 Прийнято до друку 22. 06. 2018 р.*

*Received at the editorial office 12. 06. 2018.
 Accepted for publishing 22. 06. 2018.*